

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช” นั้น มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มี สถานภาพ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ๑๐๓ รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติ ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานใช้วิธี Independent Simple t-test และใช้วิธี F-test เพื่อทดสอบความแปรปรวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลที่ได้จากการศึกษาข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะของผู้ศึกษาดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช” สรุปผลการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น คฤหัสถ์ จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๑๗ วุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ๗๓ คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๘๓ มีตำแหน่งครู จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๑๗ มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๗๓

๕.๑.๒ ระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ในภาพรวมอยู่ระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม สถานภาพ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

๑. สถานภาพ ระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มี สถานะภาพ ต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๒. วุฒิการศึกษา ระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มี วุฒิการศึกษา ต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๓. ตำแหน่ง ระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีตำแหน่ง ต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ ด้านมุทิตา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ส่วนภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมฤทธิ์ และภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. ประสบการณ์ในการทำงาน ระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีประสบการณ์ในการ

ทำงาน ต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านกรุณาแตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีประสบการณ์ในด้านทำงาน ๑๐ ปี ขึ้นไป มีภาวะผู้นำมากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี ส่วนด้านอื่นๆ พบว่า ผู้บริหารที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ ด้านเมตตา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา และภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ด้านเมตตา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๕.๑.๔ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชจากการสัมภาษณ์

ภาวะผู้นำตามหลักเมตตา ต้องมีความรักต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เหมือนเป็นญาติพี่น้อง ยอมรับในหลักประชาธิปไตย ใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ ใช้หลักเหตุผลเป็นสำคัญ สามารถให้คำปรึกษาที่ถูกต้อง ต้องสร้างบรรยากาศแห่งความปรารถนาดีให้เกิดขึ้นในองค์กร

ภาวะผู้นำตามหลักกรุณา ต้องคอยรับฟังและช่วยเหลือทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวมีแนวทางช่วยเหลืออย่างชัดเจน ปฏิบัติอย่างเหมาะสม และดำเนินการอย่างเต็มที่ มีภาวะการเป็นพี่ที่ปรึกษาที่ดี แนะนำไปในทางที่ถูกต้อง มีการถามสารทุกข์สุกดิบ ต้องเข้าไปแนะนำข้อขัดข้องหรืออุปสรรคต่างๆ โดยคำนึงถึงงาน

ภาวะผู้นำตามหลักมุทิตา ต้องส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความก้าวหน้าทั้งหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัว ยกย่องชมเชยในผลงานที่ประสบผลสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชา มีการแสดงความยินดีในรูปแบบต่างๆ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบผลสำเร็จเมื่องานไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ประสบผลสำเร็จให้กำลังใจ และช่วยแก้ไข สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ต้องชื่นชมยินดีกับความตั้งใจในการทำงานของผู้ตาม

ภาวะผู้นำตามหลักอุเบกขา การมอบหมายงานในคำสั่งต้องยึดหลักความเสมอภาคพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ไม่เอียงเอนไปคนใดคนหนึ่ง ตั้งมั่นอยู่ในหลักความยุติธรรม วางตัวเป็นกลาง ปราศจากอคติ ต้องปล่อยให้ผู้ตามได้เรียนรู้งานและข้อผิดพลาดของการทำงาน แล้วเข้าไปแนะนำภายหลัง ไม่ซ้ำเติมความผิดพลาดของผู้ตาม

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เพราะว่าคุณสมบัติแสดงออกถึงความรัก ความปรารถนาดีเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนร่วมงาน ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ และมีเมตตาปราณีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความรักและเอาใจใส่ จากผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภัทรธรรมคุณ^๑ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี” พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรีโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธีธรรมาลังการ (ประยุทธ์ ภูริทัตโต)^๒ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

^๑ พระครูภัทรธรรมคุณ, "การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๙๓.

^๒ พระเมธีธรรมาลังการ, (ประยุทธ์ ภูริทัตโต), “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๔.

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยตามลักษณะของผู้นำสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นเพราะว่าผู้บริหารแสดงออกถึงความรัก ความปรารถนาดีเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนร่วมงาน ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ และมีเมตตาปราณีต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความรักและเอาใจใส่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวรรณ อังศุขาลวงส์^๓ ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองทุ่งสง” ผลการศึกษาพบว่า ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองทุ่งสงแบบมุ่งสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับพระมนัส อคฺคธมโม^๔ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชันกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตตลิ่งชันกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมากซึ่งเป็นเพราะว่าผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อผลสัมฤทธิ์ของงาน ผู้บริหารจัดระเบียบหรือเกณฑ์การให้รางวัลผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างเหมาะสม และผู้บริหารชื่นชมผลของการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิรานีย์ สุขด้วง^๕ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๓” ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมที่เน้นงานหรือผลสัมฤทธิ์ ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงาน

^๓จิรวรรณ อังศุขาลวงส์, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองทุ่งสง”, **ครุศาสตร์มหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗), หน้า ๙๒.

^๔พระมนัส อคฺคธมโม. “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชันกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๘.

^๕สิรานีย์ สุขด้วง, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๓”, **ครุศาสตร์มหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑๑.

วิชาการในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหาร

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑) สถานภาพต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำ ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหาร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามหลักพรหมวิหาร ธรรม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเลอวุฒิ ฐิริปญโญ (เนตรตะวรงค์ษา)^๖ เพราะว่าพบว่าสมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะ ผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จำแนกตามสถานภาพ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) วุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหาร ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามหลักพรหมวิหารธรรม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิศาลบุญญาภินันท์ อจจาโทร (รุกขชาติ)^๗ เพราะว่าพุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่พึง ประสงค์ของพระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

^๖พระเลอวุฒิ ฐิริปญโญ (เนตรตะวรงค์ษา). “ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕๑.

^๗พระครูพิศาลบุญญาภินันท์ อจจาโทร (รุกขชาติ). “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๘

๓) ตำแหน่งต่างกัน พบว่า ครู มีภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช มากกว่า คณะกรรมการสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)^๔ เพราะว่าตำแหน่งพระสังฆาธิการ พบว่าพระภิกษุที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่าพระภิกษุที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในด้านมัตตัญญูตา และด้านบุคคลโรปรัญญูตา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๔) ประสพการณ์ทำงานต่างกัน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีประสพการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านกรุณาแตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีประสพการณ์ในด้านทำงาน ๑๐ ปี ขึ้นไป มีภาวะผู้นำมากกว่าผู้บริหารที่มีประสพการณ์ทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี ส่วนด้านอื่นๆ พบว่า ผู้บริหารที่มีประสพการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ด้านเมตตา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา และภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ด้านเมตตา ด้านมุทิตา ด้านอุเบกขา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (วิรัตน์ สุกอินทร์)^๕ เพราะว่า พระสังฆาธิการที่มีประสพการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการมีภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาวะผู้นำตามหลักเมตตาต้องมีความรักต่อผู้ใต้บังคับบัญชายอมรับในหลักประชาธิปไตยใช้หลักเหตุผลเป็นสำคัญสามารถให้คำปรึกษาที่ถูกต้องภาวะผู้นำตามหลักกรุณาต้องคอยรับฟังและ

^๔ พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ).“ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐๙.

^๕ พระครูอุทัยกิจพิพัฒน์ (วิรัตน์ สุกอินทร์) “การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๘.

ช่วยเหลือทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวแนะนำไปในทางที่ถูกต้องต้องเข้าไปแนะนำข้อขัดข้องหรืออุปสรรคต่างๆในการทำงานภาวะผู้นำตามหลักมูทิตาต้องส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความก้าวหน้าทั้งหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัวยกย่องชมเชยในผลงานที่ประสบผลสำเร็จสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต้องชื่นชมยินดีกับความตั้งใจในการทำงานภาวะผู้นำตามหลักอุเบกขาการมอบหมายงานในคำสั่งต้องยึดหลักความเสมอภาค ตั้งมั่นอยู่ในหลักความยุติธรรม

๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง“ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ทราบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้น จะต้องนำหลักพรหมวิหารธรรมมาบริหาร เพราะในฐานะที่เป็นผู้นำหรือผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีเมตตา ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีกรุณา คือคอยช่วยเหลือยามผู้ใต้บังคับบัญชาเดือดร้อน มีมูทิตา ร่วมยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับตำแหน่ง และใช้อุเบกขาธรรมในการตัดสินใจเวลาทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา และงานก็มีประสิทธิภาพพัฒนางานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีการส่งเสริมภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ และภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านเมตตา กรุณา และมูทิตาในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำต่อไป
๒. ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีการพัฒนาปรับปรุง จุดด้อยของภาวะผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ และภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านอุเบกขาเพื่อให้คนมีความสุข งานก็มีประสิทธิภาพ
๓. ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรจัดให้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- ๒) ควรศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมศาสนา สำนักงานพุทธศาสนา คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นต้น